

il. Architekt Konstanty Jakimowicz fot Zdz. Mischal

W dniu 17 lutego br. minęło osiemdziesięciolecie urodzin architekta Konstantego Jakimowicza.

Próbując chociażby pobieżnie rzucić okiem na działalność architekta, który obchodzi 80-lecie urodzin i 53-lecie pracy zawodowej, siłą rzeczy stajemy wobec konieczności nawiązania do tych przeobrażeń architektury, jakie miały miejsce na przestrzeni czasu ostatnich lat pięćdziesięciu.

Działalność pokolenia, do którego zalicza się Konstanty Jakimowicz, pokolenia tak różnych indywidualności jak Mączyński, Lalewicz, czy Przybylski – przypadła na okres różnorodnych zmian prądów w architekturze.

Wychowani w duchu akademizmu i eklektyzmu wśród artystycznego zamętu początku naszego stulecia, szukali dróg do przewyciężenia wyniesionych z różnych uczelni różnych pojęć. W latach dwudziestych byli już zupełnie dojrzałymi ludźmi i ukształtowanymi architektami, gdy młodzież spod znaku „Praesens” przeszczepiła na teren Polski „nowinki” architektury nowoczesnej. Urodzony w roku 1879 Konstanty Jakimowicz studiował, jak wielu jego rówieśników, za granicą. Opuściwszy po strajku w roku 1905 Politechnikę Warszawską otrzymał w roku 1906 dyplom inżyniera architekta w Karlsruhe, gdzie zetknął się z postępowymi wówczas tendencjami w architekturze. W roku 1909 otrzymał dyplom inżyniera cywilnego w Petersburgu. Praktykę architektoniczną rozpoczął w gorącym dla naszej architektury okresie, gdy w szukaniu rodzimych pierwiastków znajdowano oparcie przeciw kosmopolitycznemu eklektyzmowi. Źródła inspiracji owych lat oscylujące między „stylem zakopiańskim” a „polskim dworkiem” zaprzętały umysły większości polskich architektów, zważając głęboko na architekturze polskiej po roku 1918-ym.

Przejęcie się tymi tendencjami znalazło o Jakimowicza wyraz w jego entuzjastycznym artykule na temat kaplicy Witkiewicza w kościele w Zakopanem (opublikowanym w „Tygodniku Ilustrowanym” już w roku 1901) oraz w licznych realizacjach wykazujących tendencję do opierania się o elementy polskiej architektury historycznej.

Budynek Muzeum Przemysłu Ludowego w Częstochowie (1909) zdradza delikatny wpływ „L’Art Nouveau”, nie istniejący już dom mieszkalny profesorów U.W. przy ul. Nowy Zjazd (1923-1925) reprezentował spokojny neoklasycyzm. Jeden z największych wybudowanych w owych latach w Warszawie budynków – szkoła przy ul. Otwockiej na Pradze (1925) kryje w surowej klasycyzującej bryle przejrzysty układ funkcjonalny.

W latach 1909-1912 Jakimowicz realizuje szereg prac jako architekt drogi żelaznej Herby – Kielce. Jego projektu są też dworce kolejek dojazdowych: Warszawa-Most, Wawer, Otwock. Na specjalną uwagę zasługują budowane w latach dwudziestych dworce w Wilanowie i Klarysewie są one przykładem tak powszechnej i lubianej wówczas formy „dworkowej”.

Nawiązywanie do form historycznych widoczne jest i w innych pracach Jakimowicza z lat dwudziestych. Dom Księży Emerytów przy ul. Ratuszowej w Warszawie (1926) – to prosta bryła kryta dachem czterospadowym, ożywiona tarasowymi schodami. Dom Akademiczek przy ul. Górnośląskiej (1927) nawiązuje w swej attyce do formy polskiego renesansu.

Najpoważniejszą część twórczości Konstantego Jakimowicza stanowią budowle sakralne, których postawił kilkanaście zarówno w Warszawie, jak i na prowincji. Z ważniejszych wymienić należy: kościół w Blachowni pod Częstochową (1912) inspirowany w bryle formą ludowych kościołów drewnianych, kaplica „Przytulisko” przy ul. Wilczej w Warszawie (1913), kościół w Jazgarzewie (1927-29) nawiązujący do tradycji barokowej, czy mały i skromny kościół w Cechówce koło Nowej Miłosny odznaczający się charakterystycznym trapezowatym planem rozszerzającym się w kierunku ołtarza głównego (1934-35). Ciągące się latami realizacje projektów większych kościołów dalekie są od spełnienia założeń autora:

kościół M.B. Zwycięskiej na Kamionku w Warszawie (1929-30) nie tworzy całości architektonicznej wobec niewybudowania wieży, kościółowi św. Teresy na Tamce (1931-32), również bez wieży, brak wyraźnego akcentu, kościół w Tarnowie, gdzie autor przewidział interesującą dekorację rzeźbiarską wież, jest już od lat realizowany według uproszczonej wersji projektu (1935).

Architektoniczna forma tych kościołów nie jest awangardowa w sensie całkowicie nowoczesnym”, gdyż taka była wówczas rzadkością na całym świecie, nie jest to jednak forma eklektyczna, a raczej w pewnym sensie modernizowana – cechuje ją spokojny podział brył i przejrzystość planu. Pod koniec lat dwudziestych w pracach Jakimowicza pojawiają się cechy formy nowoczesnej. Na uwagę zasługują tutaj B.G.K. w Gdyni (1928-29), a szczególnie willa przy zbiegu ulic Katowickiej i Walecznych na Saskiej Kępie w Warszawie (1936).

Oprócz prac wymienionych jest Jakimowicz autorem licznych budynków o przeznaczeniu społecznym i mieszkalnym jak szkoła na Kamionku, domy katolickie w Kozienicach (1913), przy ul. Mokotowskiej róg Jaworzyńskiej w Warszawie (1937), domów mieszkalnych przy ul. Sewerynow 6 i 8, Barskiej i Tamce 36, wielu willi prywatnych w Częstochowie, Ciechocinku i innych.

Należy poświęcić także kilka słów działalności Jakimowicza na polu restauracji zabytków. Do ważniejszych zalicza się rozpoczęcie restauracji kościoła NMP na Nowym Mieście wraz z konkursowym opracowaniem zejścia od kościoła do wybrzeża. Restauracja „Domu pod Królami” przy ul. Hipotecznej, pierwsze prace przy odbudowie Katedry Warszawskiej po zburzeniu w 1939 r., a zwłaszcza restauracja z dobudową dzwonnicy całkowicie dziś już nieistniejącego kościoła w Sochaczewie (1921-22), wreszcie odbudowa Teatru Polskiego w r. 1945.

Ponadto pamiętać też trzeba o licznych adaptacjach, czy przebudowach – jak między innymi dokończenie projektowanej przez Stefana Szyllera domu Polskiej Akcji Katolickiej „Roma” przy ul. Nowogrodzkiej w Warszawie.

Udział w ważniejszych konkursach architektonicznych dwudziestolecia, jak na Świątynię Opatrzności (w obu etapach zaszczytna wzmianka), na gmach Ministerstwa Robót Publicznych (nagroda pierwsza równorzędna z Przybylskim), realizacja form drobniejszych jak krypta Henryka Sienkiewicza w Katedrze Warszawskiej, czy grób Reymonta na Powązkach, niezrealizowany z powodu wybuchu I-ej Wojny Światowej, pomnik „Aux genies createurs ignorés” w Zurichu. Z publicystyki na tematy architektoniczne wyróżnia się artykuł „Przyczyny obecnego stanu architektury miasta i warunki przyszłego jej rozwoju” (zamieszczony w broszurze „O architekturze Warszawy”, (1917) – oto skrócony obraz dorobku osiemdziesięcioletniego dziś architekta.

Wspomnieć należy o licznych funkcjach, jakie Konstanty Jakimowicz pełnił na polu zawodowym i społecznym. Między innymi był prezesem Koła Architektów, pierwszym dyrektorem Departamentu Budowlanego w Ministerstwie Robót Publicznych (1918-1926), wykładowcą w Wolnej Wszechnicy i u Wawelberga.

Twórczość Konstantego Sylwina Jakimowicza jest zjawiskiem w pewnym sensie typowym dla problemów architektury polskiej stojącej poza rewolucyjną awangardą, która, jak mówiliśmy, była sprawą wniesioną przez inne pokolenie. Jego dorobek posiadający cechy indywidualne i twórcze zasługuje na umieszczenie w ciągle nieznannej historii architektury polskiej pierwszej połowy naszego stulecia – jako pozycja charakterystyczna.

il. Częstochowa 1909. Budynek Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. (pocztówka); il. Stacja kol. w Wilanowie. 1920. foto. Cz. Olszewski; il. Szkoła przy ul. Otwockiej na Pradze w Warszawie. 1925. foto. Cz. Olszewski; il. Dom Akademicki przy ul. Górnośląskiej w Warszawie. 1926. foto. Cz. Olszewski; il. Willa na Saskiej Kępie w Warszawie. 1936. foto. Cz. Olszewski; il. Kościół na Kamionku w Warszawie. 1933. foto J. Smogorzewski; Gmach banku w Gdyni. 1929. foto Ernest Raulin; il. Kościół w Tarnowie. 1935. foto. Cz. Olszewski;